

שבת שלום

גיליון מס' 337

בס"ד פרשת צו-שבת הגדול, חג הפסח תשס"ד

עוז ושלום-נתיבות שלום ת.ד. 4433 ירושלים ozshalom@netvision.net.il www.netivot-shalom.org.il
העורך האחראי: פנחס לייזר, מרכזת המערכת: מרים פיין

**הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא.
וְהַשִּׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלֵב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם
פֶּן אָבּוֹא וְהִכִּיתִי אֶת הָאָרֶץ זָרָם. (מלאכי ג', כג-כד מתוך ההפטרה לשבת הגדול)**

אמר רבי יהושע: מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו, הלכה למשה מסיני, שאין אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרבו' אלא לרחק המקורבין בזרוע' ולקרבו המרוחקין בזרוע' משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן ורחקה בן ציון בזרוע ועוד אחרת היתה שם וקרבה בן ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרבו. רבי יהודה אומר: לקרב אבל לא לרחק. רבי שמעון אומר: להשוות המחלוקת. וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב, אלא לעשות שלום בעולם, שנאמר (מלאכי ג') 'הנני שולח לכם את אליה הנביא וגומר' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

(משנה עדויות ח, ז)

שאלת השאלה, מה בין דברי חכמים לבין דברי תנא קמא, והרי דבריו חופפים לדברי החכמים האומרים 'לעשות שלום בעולם'! פרופ' חנוך אלבק מביא את מאמר החכמים מתוך המשנה בעדויות ומסביר את כוונתם בהוסיפו על דבריהם מלה אחת 'לעשות שלום בעולם כולו'; כלומר, לעומת התנאים שדבריהם קדמו לדברי החכמים וסברו כי שליחות אליהו הנביא היא לעשות שלום בין האבות והבנים, ולהשוות המחלוקת בעם-ישראל, כוונת החכמים בהדגישם 'בעולם' היא, לעשיית שלום והשכנתו לא רק בעם-ישראל, אלא בכל העולם כולו.

(י. ליבוביץ: שיחות על חגי ישראל ומועדיו, עמ' 65-64)

האמת והשלום אהבו'

בעל מדרש שמואל במשנה (אבות פ"ה מ"ז) כתב: 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים' בשם הרמב"ם הטעם על הא דקיימא לן (שידוע לנו) (סנהדרין י"ז ע"א) 'כולם מחייבין - זכאי'. כי כשאין כת מנוגדת על פי קושיות וטענות, אי אפשר שיצא הדבר לאור, ואפשר שכולם יפלו בטעות, עיין שם. והבן דעל ידי שכל אחד מתחזק להעמיד דבריו, ירבה החיזוד ומתלבן האמת.

(ישמח משה ח"ב ז"ב)

יש טועים שחושבים, שהשלום העולמי לא יבנה כי אם על-ידי צביון אחד בדעות ותכונות, ואם כן כשרואים תלמידי חכמים חוקרים בחכמה ודעת תורה, ועל-ידי המחקר מתרבים הצדדים והשיטות, חושבים שבזה הם גורמים למחלוקת והפך השלום. ובאמת אינו כן, כי השלום האמיתי אי אפשר שיבוא לעולם כי-אם דווקא על-ידי הערך של ריבוי השלום. הריבוי של השלום הוא, שיתראו כל הצדדים והשיטות, ויתבררו איך כולם יש להם מקום, כל אחד לפי ערכו, מקומו ועניינו.

(מתוך: הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל: עולת ראיה עמ' של)

**זוֹג שִׁבּוּז לְכָל קוֹרְאֵינוּ וְלְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל - שֶׁנִּזְכָּה לְקִיּוּם בְּזִמְנֵי זִיּוּרֹתָנוּ אֶת הַכְּתוּב:
וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, עַל כֵּן אֲנִי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה
'לֹא תַעֲשֶׂה שְׂכִיר, עֲנִי וְאֶבְיֹן מֵאֻזְיָה אוּ מִמֶּרֶד אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם'**

השלשלת כטעם מפרש יוסי מורגנשטרן

שבת הגדול חלה בשבת פרשת צו, בכל שנה שאיננה שנה מעוברת. בשבת זו מצווים אנו להתכונן לפסח הקרב ובא, ללמוד על ההגדה בפרט ועל חג הפסח בכלל. יש הטוענים שקיימת התאמה בין תוכן פרשיות השבוע והמועד בו הן נקראות. (דוגמת "איכה אשא לבדי" (דברים א: 12) בשבת חזון שהוא תמיד בשבוע של ט' באב או פרשיות התשובה בתקופת אלול). ברצוני לטעון שקיים קשר כזה בין שבת הגדול ופרשת צו. והיכן נמצא הקשר הזה? **בשלשלת.** השלשלת היא אחד מטעמי המקרא הנדירים; הוא מופיע בכל התנ"ך כולו (חוץ מספרי אמ"ת) רק שבע פעמים ומתוכן, בתורה רק ארבע פעמים. במסגרת זו אדון רק בהופעותיו בתורה. (לניתוח מקיף של כל שבעה מופעים של השלשלת ראה מורגנשטרן י', 'השלשלת כטעם מפרש', בתור טורא ג, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשנ"ד, עמ' 251 - 254.) טעם מהשלשלת הוא טעם מפסיק שמופיע בראש פסוק מעל פועל ביחיד. המשמעות הפרשנית היא התלבטות קשה של מבצע הפעולה. נבדוק את סיבת ההתלבטות של המבצעים בארבעת הפסוקים האלו בתורה וננסה למצוא שיטה של בעל הטעמים בבחירת הפסוקים הללו והקשר לפסח בפסוק בפרשה שלנו.

1) **בראשית י"ט: ט"ז:**

[וַיִּתְמַקְּהוּ וַיִּחְזְקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבְיַד אִשְׁתּוֹ וּבְיַד שְׁתֵּי בָנֹתָיו בְּחֶמְלַת ה' עָלָיו וַיִּצְאֶהוּ וַיִּנְחָהוּ מִחוּץ לְעִיר.
רש"י ד"ה 'ויתמקמה' - כדי להציל את ממונו.]

לוט חס על ממונו ועל רכושו ובתחילה סרב לצייט לדברי המלאך. זוהי התלבטות הנגרמת על ידי תאוות ממון.

2) **בראשית כד, יב:**

[וַיֹּאמֶר: ה', אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם, הַקְרָה נָא לִפְנֵי הַיּוֹם וְעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדָנִי אֲבָרְכֶם.
השלשלת מעל המילה "ויואמר" מבטאת את התלבטותו במילוי שליחותו של אברהם. המילה "אולי" בפיו של אליעזר בפסוק ה' בפרק כ"ד מבטאת את תקוותו שהוא לא ימצא בת זוג ליצחק כמובא ברש"י.]

רשי"י בראשית כד לט, ד"ה 'אולי לא תלך האשה' - אלי כתיב; בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארוך, ואין ארוך מדבק בברוך. זוהי התלבטות הנגרמת על ידי תאוות כבוד.

3) בראשית ל"ט, ח.

וַיִּמְאָן וַיֵּאמֶר אֶל אֵשֶׁת אֲדָנָיו הֵן אֲדָנִי לֹא יָדַע אֶתִּי מִה בְּפִית וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ נָתַן בְּיָדִי
השלשלת מעל המילה "וימאן" מראה את התלבטותו של יוסף כיצד להתנהג עם אשת פוטיפר. זוהי התלבטות הנגרמת על ידי תאוות הגוף.

4) ויקרא פרק ח פסוק כג

וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדְּמֹו וַיִּתֵּן עַל תְּנוּךְ אֲזָן אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית
אם הסברנו בשלושת המופעים הקודמים של השלשלת בתורה שטעם זה מראה על ההתלבטות הפנימית של מבצע הפעולה, מהי ההתלבטות הגדולה של משה רבנו בפסוק שלפנינו? (ישנם חילוקי דעות בין המפרשים מי השוחט בפרשת המילואים משה או אהרן. אני מסביר בהתאם לדעה בספרא קע"ט שמשה הוא השוחט. בעלון פרשת השבוע של אוניברסיטת בר-אילן, פרשת צו, תשנ"ו טוען הרב שלמה פיק שלפי פשוטו של מקרא אהרון הוא השוחט ומסביר את ההתלבטות שאהרן חשש שאולי הוא לא ראוי. עיין שם.)
בכל יום משבעת ימי המילואים מקריבים שלשה קרבנות – חטאת, עולה ושלמים. המתח עולה משחיטה לשחיטה. בעל הטעמים מבטא זאת זה בטעם מעל המילה "וישחט" בכל פסוק. בפסוק ט"ו בשחיטת החטאת מופיע רביע (טעם מפסיק בינוני). בפסוק י"ט, בשחיטת העולה מופיע אתנחתא (במלה הראשונה של הפסוק!). ובשחיטת איל המילואים בפסוק שלנו מופיע השלשלת. יש מפרשים שסוברים שבמשך הטקס שבו משה משמש ככהן גדול, נוצרה בו תחושת התעלות של כהן גדול, וקשה לו להיפרד מהתפקיד, אך הוא עושה זאת ומקיים את הצו האלוקי. (עיין גורן זכריה, טעמי המקרא כפרשנות, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשנ"ה, עמ' 75 – 77.)

נדמה לי שההתלבטות של משה רבנו נבעה מתחושה אחרת לגמרי. השחיטה השלישית, ביום השביעי של ימי המילואים, היא הפעולה האחרונה לפני שהוא מעביר את התפקיד הכהונה לאהרון. בימים אלו, משה מתפקד כמחנך. רגע לפני שהוא שוחט ומסיים את תפקידו, משה שואל את עצמו: האם לימדתי ללא דופי? אולי נכשלתי בהעברת התפקיד לאהרון? לפיכך על המלה "וישחט" יש שלשלת. המורה הגדול מבקר את עצמו בצורה קפדנית.
משה רבנו, שלא כמו לוט, אליעזר ויוסף, התלבט בגלל סיבה חיובית; לא בגלל ממון או כבוד או תאוה גופנית, אלא בגלל דאגתו לתלמידו ולעתיד הכהונה. אולי בעל הטעמים הושפע מהמשנה בפרקי אבות פרק ד' משנה כ"א – "רבי אליעזר הקפר אומר: הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". משה רבנו, שעיקר דאגתו הייתה בניית עולם, לא התלבט בגלל קנאה, תאוה או כבוד.

לכן, כשאנו קוראים את השלשלת בשבת הגדול – אותו יום שבו אנו מתכווננים לפסח ועלינו לחנך את בנינו - נחשוב על הדוגמא שניתנה לנו על ידי משה רבנו ונשאל את עצמנו – האם לימדתי את ילדיי על הצד הטוב ביותר? האם נתתי את כל מה שיש לי לתת? האם התשובות שלי לארבעת הקושיות הן כדי לצאת ידי חובה, ותו לא? האם קיימתי "והגדת לבנך"?

נאמץ את אופי התלבטותו של משה, ונזכה אי"ה לחג כשר ושמוח.
יוסי מורגנשטרן הוא מתכנת מחשבים

שמחת ההצלה אינה מבטלת את הכאב על אבדן חיי אדם

אתה מוצא שלש שמחות כתיב (כתוב) בחג (הסוכות): "ושמחת בחגך", "והיית אך שמח", "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת, למה? אתה מוצא שבפסח התבואה נידונית, ואין אדם יודע אם עושה השנה [תבואה], אם אינו עושה, [לפיכך אין כתוב שם שמחה]. דבר אחר, בשביל שמתו בו המצרים. וכן אתה מוצא כל שבעת ימי החג אנו קורין בהן את ההלל, אבל בפסח אין אנו קורין את ההלל, אלא ביום טוב הראשון ויללו. למה? משום "בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך" (משלי כד, יז).

(ילקוט שמעוני ויקרא פרק כג, סימן תרנד)

אברונאל מסביר את מנהגנו להטיף יין מהכוס, כאשר מזכירים את מכות מצרים בליל הסדר, בצורך לחזק בתודעתנו את החשיבות המוסרית, בעת שמחתנו על גאולתנו, להצטער על המחיר ששילמו עליו בני אדם אחרים, וזאת למרות שנענוש בצדק על מעשיהם הרעים, משום "בנפול אויבך אל תשמח".

וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיִּרְא בְּסִבְלֹתָם וַיִּרְא אִישׁ מִצְרִי מִפְּהַ אִישׁ עֲבָרִי מֵאֶחָיו. וַיִּפֶן כֹּה נֹכַח, וַיִּרְא פִּי אִין אִישׁ, וַיִּךְ אֶת הַמִּצְרִי, וַיִּטְמְנֵהוּ בְּחֹלִי.

ארבע הפעולות אשר פעל משה רבנו מגידים לנו גדול רוממות נפשו: מלא רוח גבורה אלוהית, רם המעלה, אשר לא יוכל להביט את העוול והחמס, ומציל היה בכל מה שאפשר לו להציל: (א) אשר היותו בבית המלכות, הלך לראות מצב אחינו בית ישראל, (ב) והכאתו את המצרי אשר היה מכה את אחד מאחינו העברים, (ג) ותוכחתו לעברי הרשע המכה את רעהו, (ד) והצלתו לשבע בנות כהן מדין מיד רועים וחמסנים.

ומזה ילמד כל בר לבב ובעל נפש יקרה להיות עומד בפרץ להציל את אחיו מיד עושקיהם נפש.

ובפרט באותם מקומות אשר אחינו שם מדוכאים ומעונים מבני-בלי-ברית. וכן גם בהיות אחד מאחינו בית ישראל עושק, אין להעלים עין וראוי לעזור ולהושיע את הנעשק, גם בהיות הנעשק נכרי ראוי גם כן בבוא מעשה כזה לעמוד לימין הנעשק כי תועבת ה' כל עושה עוול. ומן האמור יש ללמוד גם כן שגם בהיות האדם בהשקט ובטחה, שלום ונחת באהלו ועושר וכבוד סביבו ודבריו נשמעים אצל הממשלה, אל יהיה חושב בלבבו לאמור הנה שלום באהלי, ומאי איכפת לי בזולתי, מן אחי או מן כל העולם כולו.

(הרב משה כלפון, 'דרכי משה', גירבא, תוניס, המאה ה-19,

מתוך: 'הלילה הזה' – הגדה ישראלית בעריכת מישאל ונועם ציון, באדיבות העורכים)

כידוע לכם, בשלב זה, איננו מפיקים מהדורה מודפסת המופצת בבתי הכנסת. אנו מקווים לחדש ממש בקרוב את הפצתה של המהדורה המודפסת. אנו מודים לכל מי שנרתם לעזור בביצוע משימה זו. במידה וייעשה עוד מאמץ קטן מצדכם, נוכל להבטיח את הפרסום עד סוף השנה הזו.

המחאות לפקודת "עוז ושלום" (לציין בגב ההמחאה: עבור שבת שלום) יש לשלוח לעוז ושלום-נתיבות שלום, ת.ד. 4433 ירושלים 91043. הגיליונות מופצים בשלב זה באתר האינטרנט: www.netivot-shalom.org.il

אם ברצונכם לקבל מהדורה עברית או אנגלית של הגיליון בדוא"ל, להדפיסה במספר עותקים ולהפיצה בבית הכנסת שלכם, לברר אפשרויות של הקדשת גיליון או של תרומות המזכות בפטור ממס הכנסה, ולהציע רעיונות נוספים לעזרה, אנא פנו למרים פיין בטל. 053-920206 או בדוא"ל: ozshalom@netvision.net.il

בעזרת ה' ובעזרתכם, עלה נעלה.

הנהלת "עוז ושלום-נתיבות שלום"

מערכת "שבת שלום"